

Bejek Janko, župnik:

## Izseljensko vprašanje v Prekmurju

O tem vprašanju se je že veliko pisalo in govorilo. Ni čuda, saj je pa ravno to eno najbolj perečih vprašanj v Slovenski krajini. Obširno je razpravljalo o tem vprašanju bivši izseljenski duhovnik g. Škafar Ivan, precej tudi g. Camplin Ivan, ki je bil med izseljenci v Franciji. Tudi jaz sem o tem pisal precej obširno v »Slovenca«, ko sem se vrnil od naših delavcev v Belju. Za obširno razpravo o tem problemu je treba precej časa in tudi prostora, sedaj pa ni ne enega ne drugega. Zato bom govoril o vsem tem le v obrisih in navedel, kar se mi zdi pač najvažnejše. Podal bom glavne misli iz predavanja, ki sem ga imel na tečaju Zavednosti pri nas pri Sv. Sebeščanu, leta 1938.

Najprej nekaj števil. Trenutno imamo doma v Prekmurju okrog 13.000 sezonskih delavcev. Več tisoč jih je pa še v Nemčiji in Franciji. Kam naj spravimo vse te delavce? V Nemčijo jih misli borza dela letos poslati okrog 2500 in prav toliko v Francijo, 1200 jih bo šlo na državno posestvo Belje v Baranji, poleg tega še okrog 1200 na ostala veleposestva v državi. Tako jih ne bo šlo letos niti polnih osem tisoč, ostane nam torej še vedno okrog 5000 sezonskih delavcev doma.

### Dobre strani izseljevanja

To stran izseljevanja lahko označim z eno samo besedo: denar. In to bi bilo skoraj vse. Prekmurje je siromašno, posebno Gorička. Tu je svet hribovit, ilovnat in kamenit. Orne zemlje je sorazmerno malo. Ljudje se doma nikakor ne morejo preživljati. Prisiljeni so iti s trebuhom za kruhom pa naj bo to kamor koli. Ta borba za kruh je že stara. Tu so ljudje kakor ptice selivke, prezimijo doma, na spomlad pa v svet. Če ti ljudje ne dobijo zaslužka, bodo stradali in hodili raztrgani. Da o davkih in domovih niti ne govorimo. Treba je pa tudi tu ločiti katoličane od evangeličanov, ki so v splošnem veliko boljše situirani, in to radi tega, ker pač imajo že od nekdaj v zakonu samo enega ali dva otroka. So seveda tudi izjeme, velja pa na vsak način to v splošnem. Drugi siromašni del Prekmurja je ob Muri na Dolenjskem. Gosto je obljuden, veliko škodo dela Mura. Je pa na vsak način

bolje kot na Goričkem. V ostalih delih Prekmurja se najdejo tudi siromaki, vendar ne v takem številu. Naši domovi bi prepadali, če ne bi bilo tujine. Boben bi pel svojo žalostno pesem. Naši delavci veliko zaslužijo in to je naša rešitev. Naši pridni delavci so zaslužili v sezoni nad 5000 dinarjev. — Pri dobri strani izseljevanja bi bilo še omeniti priučiitev tujega jezika in kak nauk za obdelovanje zemlje. Jaz vsaj druge dobre strani ne vidim.

### Slabe strani

Naj omenim le nekatere! Teh je namreč dosti.

**Odtujitev domu.** Mladina odide v tujino, nekaj časa misli na dom, piše, pošilja denar, hrepeni po domu in domačem kraju, pa vse to počasi kopni, kakor spomladi sneg. Ne smemo reči, da bi bilo to pri večini našega delavstva, vendar jih je zelo dosti takih. Starši so ga poslali v svet, da bi jim pomagal pri gospodarstvu, mogoče so se celo zadolžili, ko je otrok odhajal v svet, pa otrok kmalu pozabi na vse, več ne piše in tudi denarja ne pošilja. Mnogo jih je že ostalo za stalno v tujini, ki niso izgubljeni samo za domači dom, temveč tudi za naš narod.

**Zakonska nezvestoba.** Mnogo, mnogo zakonov je postalo nesrečnih radi našega sezonskega izseljevanja. Pa o tem ne govorimo radi. Ali je ona nezvesta postala v tujini ali pa on doma ali pa oba. Veliko solz se je že pretočilo. In zdi se nam, da je vsako leto slabše.

**Verska mlačnost.** Naše delavstvo pride po večini v Nemčijo med evangeličanski narod. Naših cerkva ni v bližini, ne duhovnika. K službi božji ne hodijo, spovedi ne opravljajo, tudi molitev je bolj slaba. Dobrega zgleda ni in se ne smemo niti čuditi, če človek sčasoma postaja mlačen. Drugi so zopet blizu cerkve, vendar ne gredo k sv. maši. Imamo seveda tudi lepe izjeme, ki so nam delale čast v tujini. Pa mi govorimo o slabih straneh izseljevanja. Nemški gospodarji — evangeličani in morda tudi katoličani — so se tudi norčevali iz naših deklet in fantov, če so hoteli iti v cerkev. Pa je vedno obveljala odločna beseda naših ljudi, če so se postavili po robu. Znanih mi je veliko takih primerov. Kmečki ljudje v Franciji so tudi zelo mlačni ali celo versko brezbrizni, če že ne brezverci. Na naše ljudi to tudi vpliva. Drugod so zopet v nedeljo mo-

rali delati ali so pa sami tako hoteli. Dopol dne v nedeljo so dekleta tudi prala perilo, popoldan pa okrog na obiske in v gostilne. Torej o kakem pravem verskem življenju ne moremo govoriti. Tujina ima tudi v tem oziru svojo moč.

**Moralni propad.** To je pa najbrž še najhujše. Dejstvo je, da naša mladina prihaja iz tujine pokvarjena. Zopet poudarjam, da govorim o slabih straneh izseljevanja. Veliko mladine ostane poštene tudi v tujini. Če upoštevamo vse okoliščine, bomo pač lahko razumeli, kako je mogoče, da mladina tako hitro in tako globoko pade. Verske opore ni, nadzorstva ni, skupno bivanje obeh spolov, pokvarjeni domačini v Franciji in Nemčiji, vse to prinese svoj del k prepadu naše mladine. Tujci so se pa večkrat tudi škandalizirali, take so špilala naša dekleta! Posledice so hude. Nezakonski otroci, spolne bolezni in popolna pokvarjenost — in to se pozna potem tudi doma. Leto za letom je hujše. Besede palerjev veliko ne zaležejo. Če bo še nekaj let šlo v ti stvari tako naglo navzdol, bodo posledice nedogledne. Tak je dober del naše mladine in tudi nekaj mož in žen. Imam pa tudi pisma od nemških duhovnikov, kjer zelo lepo pišejo o našem delavstvu in trdijo, da je naš narod srečen, če ima vso mladino tako zgledno. Upoštevajmo tudi, da gredo v tujino dekleta, stara po 16 do 17 let, ko so še tako lahkovorne in v tako zvanih norih letih.

**Prenaporno delo.** Ljudje se v tujini popoi noma izgarajo, posebno v akordnih delih. Naš delavec je znan kot zelo dober in delaven in se žene za vsakim dinarjem. Pritisne še mraz, posebno v Nemčiji tako konec novembra in v decembru in naši ljudje takrat res veliko trpijo. Veliko se jih ponesreči, da ostanejo za vse življenje za delo nesposobni. Precej jih tudi umre, in to brez verske tolažbe, ker pač v začetku tujega jezika ne razumejo.

Slabih posledic je še več, pa sem, mislim, glavne vse omenil. V prejšnjih letih so se delavci okuževali v Franciji tudi s komunizmom.

### Smernice za bodoče

Bil sem dvakrat dalj časa med našimi izseljenci v državi. Živim v kraju, kjer je sorazmerno največ sezonskega delavstva. Navedem torej naj smernice za bodoče! Mogoče si jih

stali moji znanci, verjamem umazaniam pravljicam iz te dežele še manj.

V zgodnjem jutru nas je sonce zvalilo proti vzhodu, v Turnišče na sejem. Turnišče res ni več vas. Pol ure hodiš po glavni cesti ob hišah in v stranskih »ulicah« lahko zgubiš orientacijo. Te hiše, ki se vrstijo tik ob prašni cesti, niso panonske kmetske stavbe. Vsakemu predmestju bi delale čast.

Tu je imela nekdanja čevljarska obrt svoje zlato dno. Tako so nam pripovedovali v gostoljubni Zadravčevi hiši. Daleč preko Mure so vozili svojo robo in z Medjimurci so se znali pobotati, da so se vračali z napetimi denarnicami. Industrija pa je padla kakor slana na cvetočo pridnost teh ljudi.

Na sejmišču je silno živahno. Kričanja in prerivanja ni ne konca ne kraja. Kakor v odmorih na plesišču se mladi ljudje zadevajo drug ob drugega. Obrazi žarijo, beseda postaja živahnejša. Srečujem znance z Gomilic, Lipe in Nedelice, iz Polane, Črensovec in Hotize. Pa tudi Madžarov iz Dobrovnika ne manjka in z Goričkega ter od one strani, iz Bogočine so prišli po svoj izkupiček na sejem. Praznik je danes v Turnišču. Cerkev sv. Marije je sedaj proti poldnevni sicer osamelja, a zato se gostilničarji veselijo številnega obiska. Kdo bi zameril tem težakom, če si po napornih dnevih tešijo svoje težave v skromnem razvedrilu?

Popoldne, ko je sonce naravnost žgalo na izmučenih cestah, ko so polja žarela v ognju z neba, smo mahnili preko mirnih vasi, zbranih okoli svojih kapelic, in mimo skromnega

doma prekmurskega buditelja in voditelja k hladnilnim valovom mrke Mure. Koliko podob in spominov ti domišljija pričara, ko počivaš v toplem pesku na robu nekdanje kraljevine sv. Štefana! »Ti valovi so nam pokopali Žižeka.« Škoda je tega izbornega fanta! Imel je oči ne samo za gmotne, ampak tudi duhovne potrebe svojih ljudi. Ta se ne bi izneveril tisočletnemu duhu svojega ljudstva.

»Zakaj toliko mlade prekmurske inteligence zaide v materialistični tabor? Ali so surovosti iz Tkalcčeve dobe čisto pozabljene?«

»Če je nekaj naših dijakov zavrlo vero svojih očetov, tega niso krivi naši domovi. Res je borba za vsakdanji kruh pri nas radi prenaseljenosti dvakrat težja kot pri vas tam preko Mure, vendar naš narod ne bo nikoli sprejel levičarskega evangelijskega škoda pa je, da je za materialne potrebe naše pokrajine tako malo razumevanja!«

Šumenje Mure je postalo tiše, sončni žarki so jo še rahlo božali. Pesem večernih zvonov je združila tri kolesarje v eni misli: »Bog čuvaj nad temi ljudmi in to deželo!«

Zjutraj smo se prebudili v Dolnji Lendavi. Začuda slikovito lego ima. Nam, ki smo vajeni gričev in planin, je tukaj prijetnejše kot na neskončni ravnini od Murske Sobotne navzdol. Lepe hiše, na katerih se blesti precej slovenskih imen, se vrstijo ob cesti na vznožju grajskega hriba. Moti te samo meja tik ob mestu. Dve zgovorni ženski se prepirata pod oknom. Tuja madžarska govorica zaudarja na ušesa. Uradniki, ki ne znajo tega jezika, so tukaj

reveži. Dobro, da so gospod Štefan študirali nekaj časa v Sombathelju! Spomnim se tudi prijatelja Linke, ki je tukaj mogočen gospod in neusmiljeno podira prekmurske gozdove. Pozvoni. Zgodnja ura je še — in služkinja, ki pride odpirat, si ne upa buditi gospoda. Tako se vozimo mimo mrkih uradnikov, učiteljev, financerjev in orožnikov, ki so povsod na svetu enaki, in krenemo kmalu za mestom po blatnem koliniku v ozko drago, ki se počasi dviga proti lendavskim goricam.

»Jo napot, Lajsci-ur!« nas pozdravlja viničar, ko opazi mladega gospodarja. »Letos vam je rodno! Jesen bo vesela.« Ko bi bilo povsod tako, da bi se delavec z gospodarjem lahko veselil pridelka! Skupno stopamo od trsa do trsa — od grozda do grozda — proti slemenu sv. Trojice, kjer počiva grof Hadik, katerega truplo se ni povrnilo v prah. Z griča plavajo oči daleč tja do kapele in v medjimurske ravni, kamor more oko prodreti, daleč, daleč od nas se nebo dotika zemlje.

Oj zemlja slovenska, vredna si, da se človek zagleda v tebe! Vredna si, da stojijo na tvojih mejah budni stražarji, ki čuvajo nad teboj in tvojim rodом. Ali čuvamo tudi nad tvojim duhom?

Sonce se je potapljalo za Slovenske gorice, kakor mogočen zlatnik. Iz lendavskih goric je donela pesem: »Ko so fantje proti vasi šli...«

Lokomotiva je zatulila, proti Čakovcu smo se začeli pomikati. Nama, ki sva bila prvič v Prekmurju, pa je bilo otožno v duši.